



[svart på vitt om eu]

**I euro-krisens
kölvatten:
Full fart framåt –
mot undergången**



Nej till EU:s skriftserie Nr 2, 2010

Första upplagan, juni 2010

Redaktör: Jan-Erik Gustafsson
Omslagsbild: Lars-Erik Håkansson
Grafisk form: Gösta Torstensson
Tryck: Litorapid Media, Göteborg 2010



EU:s stormaktsdröm krackelerar

Förord av Jan-Erik Gustafsson

Med det jättelika räddningspaket på 750 miljarder euro, varav det internationella kapitalets politiska polis IMF ska bidra med ett lån på 250 miljarder euro, som EU:s finansministrar kom överens om under en segdragen nattmangling 9 maj för att stödja euroländer i kris bekräftar EU:s finansministrar ett euro-system i upplösning.

Med all tydlighet visar det sig nu som vi euro-motståndare hävdade inför folkomröstningen 2003 att den ekonomiska monetära unionen inte är något optimalt valutaområde. Det har också smärtsamt visat sig mot euro-anhängarnas bättre vetande att en stor valuta och ett stort valutaområde inte är någon skydd eller garantier för framtida kriser. Den finansiella och ekonomiska krisen är idag allvarligast i områdena med de största valutorna; euron, dollar och yenen. För euro-området har det nu blivit glasklart att det inte går att bedriva en gemensam penning- och räntepolitik, och samtidigt inte ha en gemensam finanspolitik [skatter och budget].

Den 1 december 2009 trädde Lissabonfördraget i kraft efter det att EU-etablissemanget ägnat sig åt omfattande odemokratiska manipulationer och kört över folken som sade nej i folkomröstningar i Frankrike, Nederländerna och Irland. Med räddningspaket och tidigare utlovat lån och garantier på 110 miljarder euro till Grekland bryter nu EU-ledarna flagrant mot Lissabonfördraget och det egna regelverket, vilket till och med Svenska Dagbladets ledarskribent Claes Arvidsson har noterat. Enligt artikel 125 i fördraget är det förbjudet att bistå en annan medlemsstat med direkt ekonomiskt stöd. Med kreativt ekonomisk bokföring sägs det nu att räddningspaketen skall ske genom så kallade bilaterala arrangemang.

Till dessa manipulationer kommer att den Europeiska Centralbanken tvingats lätta på sitt oberoende genom att via medlemsländernas centralbanker och sedelpressarna köpa upp ospecificerade mängder statsobligationer från bankerna i krisländerna.

Dessutom har Greklands ekonomiska problem och de grekiska löntagarna framställts som eurosystemets paria. För EU-ledarna och

massmedia har Grekland blivit den ideala syndabocken enligt ekonomen Stefan de Vylder. "Svenska skattebetalare skall inte betala för att greker går i pension vid 40 år" säger finansminister Anders Borg till svenska folket. Men sanningen är att enligt officiell EU-statistik är den faktiska pensionsåldern 61,7 år i Grekland, bara något under 63,2 år i Sverige, som är en av de högsta faktiska pensionsåldrarna inom EU. Samtidigt som Borg underlåter att informera om att pensionen är mycket lägre i Grekland än i Sverige. Dessutom så ställer enligt EU-ledarna och pressen "lata" greker orimliga krav på staten. Men de offentliga utgifternas andel av BNP är bara 42 procent i Grekland jämfört med till exempel 46 procent i Tyskland och 52 procent i Sverige.

Men den största förljugenheten är nog ändå att EU-institutionerna framställer att "räddningspakten" och "stabiliseringsmekanismerna" skulle var till gagn för folket i Grekland [eller folken i Spanien och Portugal]. Detta är inte sant, då lånegarantierna och pengarna är avsedda att rädda Grekland långivare undan konkurs och rädda euron och den europeiska stormaktsdrömmen. Enligt siffror från Bank of International Settlements, skriver Svenska Dagbladet, har bara tyska och franska banker en exponering på 900 miljarder kronor till Grekland och 7.000 miljarder kronor till Grekland, Portugal, Spanien och Irland tillsammans. I en andra våg som utlöstes efter Leman Brothers konkurs skall löntagarna nu i euroländerna och EU:s medlemsländer hålla de europeiska och globala kapitalet och EU-etablissemangent skadefritt genom åtstramningar som leder till ökad arbetslöshet och en kraftigt försämrad välfärd. Det är en åtstramningspolitik liknande den på 20- och 30 talen som ledde världen in i katastrofen.

EU:s stormaktsdröm knakar i fogarna. Alternativet enligt Daily Telegraphs Brysselkorrespondent Bruno Waterfield är "att låta de finansiella institutionerna falla och investera triljoner i att göra Europas infrastruktur, transporter, energi och industri den bästa i världen. Låt oss tänka om framtiden, inte rädda skinnet på Merkel, Sarkozy, Brown och andra motbjudande ledare som verkar i EU idag".

Med bidragen i detta [svart på vitt om eu] ger några av Sveriges mest framträdande euro-motståndare ytterligare argument varför den monetära unionen inte kan fungera och EU:s stormaktsdröm riskerar att krascha.

Jan-Erik Gustafsson är ordförande för Folkrörelsen Nej till EU.

4 [svart på vitt om eu]

Tufft läge för flera länder i EMU

Stefan de Vylder

Alla bedömare är idag överens om att Sveriges ekonomi är i bättre skick än flertalet EU-länders. Vårt bytesbalansöverskott på drygt sju procent av BNP är det högsta inom EU, och vårt budgetunderskott bland de lägsta.

Inom EU är det bland de 16 EMU-medlemmarna som vi hittar de allvarligaste problemen. Den genomsnittliga arbetslösheten är högre inom EMU än utanför, och nästan alla EMU-länder brottas med stora underskott i både bytesbalans och statsbudget.

I tidningar som Financial Times förs idag en intensiv debatt om huruvida EMU kan klara av de påfrestningar som valutaunionen utsätts för. En fråga som tidigare varit tabu har börjat ställas: kan länder som Portugal, Grekland, Irland, och Spanien komma att tvingas lämna EMU? Kan länder med underminerad internationell konkurrenskraft repa sig om de är inlåsta i en valutaunion? Vilka politiska och sociala spänningar kommer de drakoniska åtstramningspaket som har aviserats att utlösa?

Idag är det Grekland som är mest illa ute. Räntan på grekiska statsobligationer är dubbelt så hög som på tyska eller svenska. På finansmarknaderna börjar man kalkylera med risken att Grekland antingen ställer in sina betalningar eller lämnar EMU.

Eländig är också situationen i Lettland och Litauen. De baltiska ländernas beslut att ensidigt knyta sina valutor till euron, i en situation med hög inflation och stora underskott i utrikeshandeln, var lika stolliga som när Sverige försökte sig på något liknande för 20 år sedan.

EMU-skeptikerna farhågor bekräftade

Det är utmärkt att Sverige och EMU börjat diskuteras på allvar. Men det är förvånande att det är förespråkarna för en svensk EMU-anlutning – finansminister Anders Borg, nationalekonomen Lars Calmfors, vår nya EU-minister Birgitta Ohlsson och rader av borgerliga politiker – som lyft upp frågan på dagordningen.

Den senaste utvecklingen har med råge bekräftat EMU-skeptikernas

farhågor, och vi kan idag besvara en rad frågor som diskuterades i samband med Sveriges EMU-omröstning:

- Är det förenat med höga samhällsekonomiska kostnader att, i likhet med Sverige, stå utanför EMU? Nej.
- Är EMU en optimal valutaunion? Nej.
- Innebär det faktum att valutaunionens ekonomier går i otakt att EMU-samarbetet utsätts för stora spänningar? Ja.
- Innebär den gemensamma penningpolitiken i en valutaunion att risken för fastighetsbubblor minskar? Nej. Det var inte minst den låga räntan som gjorde att länder vars ekonomier borde ha kylts av med hjälp av en hög ränta, såsom Irland, Grekland och Spanien åren 2002–2007, utvecklade bubblor som sedan sprack.
- Har EMU-medlemskap varit en garant mot att länder vansköter sina ekonomier? Nej. Snarare tvärtom: Flera EMU-länder kunde år efter år finansiera enorma bytesbalansunderskott utan att straffas av vare sig EU-kommissionen eller världens finansmarknader.
- Är stora valutor en trygg försäkring mot finanskriser? Nej. Ingen kan hävda att finanskrisen varit lindrigare i världens största valutaområden USA och EMU än i resten av världen.
- Kan även länder med egen valuta drabbas av allvarliga kriser? Ja, självfallet. Men krishanteringen underlättas om den egna valutan kan fungera som stötdämpare.

Eftersom svaren på dessa frågor idag framstår som uppenbara har ledande förespråkare för ett svenskt medlemskap i EMU bytt taktik. Att gå med i EMU framställs inte längre som räddningen för svensk ekonomi utan som ett uttryck för solidaritet med de länder som har det svårt.

Euro-kursen ett allvarligt problem

Men vänta ett tag. Är det något som EMU:s problemländer bör betacka sig för är det att få en ny medlem i klubben som har en starkare ekonomi än de själva.

För EMU:s krisekonomier är euro-kursen ett allvarligt problem. Orsaken till eurons förstärkning åren 2008 och 2009 stavas Tyskland. Så gott som samtliga EMU-länder har problem med bytesbalansunderskott men sedan Tyskland, efter stora interna påfrestningar, lyckats återställa landets konkurrenskraft har Tysklands exportöverskott pressat upp eurons

värde.

För Tyskland vore det bra om euron, och därmed det tyska folkets köpkraft, förstärktes. För underskottsländerna vore det däremot förödande.

Den svenska kronan, som tillfälligt försvagades under finanskrisen, är idag undervärderad. Om det finns ett uns av rationalitet på världens valutamarknader kommer ett land med Sveriges exportöverskott och hyggliga budgetsituation att få se sin valuta förstärkas de kommande åren. Att gå med i EMU och därmed förstärka euron vore att göra de länder vars konkurrenskraft redan har raserats en björntjänst.

Stefan de Vylder är nationalekonom och aktuell med boken Världens springnota – Finanskrisen och vägen framåt.

(Texten har tidigare publicerats i Svenska Dagbladet 9 februari 2010)

Kön till EMU-akuten kan bli lång

Martin Lindblom

Grekland hotas av statsbankrutt. På finansmarknaderna har man sedan länge kalkylerat med att den grekiska staten antingen ställer in betalningarna eller lämnar EMU.

Den akuta krisen avvärjdes tillfälligt sedan euroländerna lovat att ställa upp med nödlån till Grekland för det närmaste året.

Nödlånegarantierna har getts högst motvilligt. De motiveras inte främst av omtanke om Grekland utan av omtanke om övriga euroländer med en svag ekonomi, vilka riskerar att dras med i Greklands fall.

Den grekiska premiärministern, socialdemokraten George Papandreou, har i förhandlingarna om nödlån tvingats till förödmjukande eftergifter och fler lär han tvingas till innan han kan kvittera ut de 300 miljarder kronor som EMU-länderna ställt i utsikt och de ytterligare 150 miljarder kronor som Internationella valutafonden, IMF, väntas stå för.

Papandreous starkaste trumfkort har paradoxalt nog varit själva storleken av den grekiska statsskulden, den väntas växa till 150 procent av Greklands BNP inom något år.

Eftersom lånen till större delen getts av europeiska banker skulle en grekisk betalningsinställelse kunna kasta in den europeiska finansmarknaden i en ny kris; så bräckligt är systemet.

Det har inte hindrat euroländerna att ställa hårda villkor för nödlånen.

Tyskarna krävde från början att de skulle betalas med ”marknadsränta”, en snurrig idé eftersom lånen då är till ingen nytta för det hårt pressade Grekland.

Papandreou, som fick de vanskötta statsfinanserna i arv från en närmast kriminellt vårdslös konservativ regering, förväntas nästa vecka redovisa en plan på hur Grekland på tre år ska minska sitt budgetunderskott från 14 till 3 procent genom att skära i löner, pensioner och sociala försäkringar.

Även om nödhjälpen till Grekland ger landet tillfälligt andrum är

faran för andra euroländer långtifrån över.

Länder som Portugal, Spanien och Italien är kraftigt skuldsatta och dras med växande bytesbalansunderskott och arbetslöshet.

En orsak till obalanserna är att för dessa länder fungerar euron som en tvångströja. Dagens höga värde på euron, som är en reflex av att Tyskland tryckt ned köpkraften för den egna befolkningen för att satsa på en exportledd expansion, har underminerat konkurrenskraften för den sydeuropeiska industrin. Och som medlemmar i EMU kan de inte devalvera, vilket annars är den naturliga utvägen för länder i deras prekära läge.

Kvar står för dem, precis som för Grekland, att anpassa sig genom kraftigt sänkta löner, försämrade pensioner och dramatiska besparingar i de offentliga utgifterna.

Dilemmat är uppenbart.

Ett sjunkande värde på euron vore bra för de sydeuropeiska länderna. Det skulle underlätta deras ekonomiska återhämtning.

Tyskland har tvärtom intresse av en förstärkt euro. Det skulle öka det tyska folkets köpkraft efter flera år av stagnerande reallöner och besparingar i de sociala systemen.

Inom valutaunionen finns dock ingen mekanism för att hantera så oförenliga mål.

Genom att ge Grekland nödlån har EMU-länderna köpt sig tid, men vad händer när fler länder är i behov av akut hjälp?

*Martin Lindblom är politisk redaktör på LO-tidningen
(Texten har tidigare publicerats i LO-tidningen 28 april 2010)*

Krisen ger EMU-kritikerna rätt

Nils Lundgren och Birgitta Swedenborg

Greklands kris hotar nu den gemensamma valutan och stabiliteten i hela euroområdet. Trots att Internationella valutafonden och euroländerna utlovat ett gigantiskt finansiellt stöd – det största i Valutafondens historia – riskerar landet statsbankrutt med svåra följder för andra euroländer och eurosamarbetet.

Hur har det kunnat gå så illa? Problemen har diskuterats intensivt och länge i internationell press. Men i Sverige saknas fortfarande analyser av varför det har gått som det har gått. Framför allt är det ingen som pekar på att det är själva valutaunionen som både har möjliggjort katastrofen och förhindrar en lösning. Ingen konstaterar heller att det som nu händer är precis vad EMU-kritikerna varnat för.

Inför den svenska folkomröstningen om EMU 2003 varnade kritikerna för de stora riskerna med en gemensam valuta och räntepolitik för länder som utvecklades i olika takt. Resultatet av en gemensam valuta skulle bli olika inflationstakt i olika länder som till sist skulle kräva en smärtsam anpassning. Det är det vi ser idag.

Kritikerna varnade också för att euroländerna i hägn av den gemensamma valutan skulle förledas att föra en alltför expansiv ekonomisk politik. Med en flytande växelkurs skulle sådana länder se sin valuta försvagas, vilket skulle reducera deras överkonsumtion och bytesbalansunderskott. Men med en gemensam valuta kan överkonsumtionen och skuldsättningen pågå längre, eftersom kostnaderna för en alltför expansiv politik inte primärt skulle drabba det ansvarlösa landet utan alla medlemsländer.

Stabilitetspaktens krav på begränsade budgetunderskott och tak för ländernas skuldsättning kom till för att förhindra en alltför expansiv finanspolitik. Men stabilitetspakten bröt samman när de största euroländerna började bryta mot dess krav. Längre skymdes problemen av en harmonisk tillväxt i världsekonomin. Men med den globala ekonomiska krisen gick problemen inte längre att dölja. Nu har vi facit.

Greklands kris illustrerar alla de problem som EMU-kritikerna pekade på. Landet har i hägn av den gemensamma valutan levt över sina tillgångar, beviljat sina invånare generösa löneökningar och pensionsvillkor som finansierats med statlig upplåning samtidigt som hög inflation har urholkat konkurrenskraften.

Nu kan Grekland inte refinansiera sina utlandslån, eftersom internationella investerare [med rätta] oroar sig för att landet inte kommer att klara att betala tillbaka dem. Valutafondens och euroländernas löfte om massivt finansiellt stöd ger ett visst andrum men inte mycket mer.

Kvar står att Grekland måste rätta till obalanserna i sin ekonomi genom en kraftig åtstramningspolitik och utan hjälp av en försvagad valuta. Risken är att landet hamnar i en farlig deflationsspiral med massarbetslöshet och fallande inkomster och helt enkelt inte klarar av anpassningen.

Sverige befann sig i en liknande situation efter den ekonomiska krisen i början av 90-talet men hade då ovärderlig hjälp av en försvagad valuta och en relativt god tillväxt i omvärlden. Det ledde till en kraftig exportökning som höll uppe den ekonomiska tillväxten och underlättade en omfattande budgetsanering.

Ett jättekliv mot en EU-stat

Greklands kris har satt hela eurosamarbetet i gungning. För att stärka tilltron till valutaunionen diskuterar euroländerna nu olika former av finanspolitisk samordning och kontroll av medlemsländernas budgetar. Steget är inte långt till en gemensam finanspolitik, där Bryssel i praktiken bestämmer över ländernas utgifts- och skattepolitik. Det skulle innebära ett jättekliv mot en EU-stat och är knappast något medlemsländernas medborgare är beredda att acceptera.

Också detta var något EMU-kritikerna varnade för. En monetär union utan en finanspolitisk union är ett historiskt experiment som det fanns mycket starka skäl att misstro. Ekonomipristagaren Paul Krugman uttryckte det mer brutalt när han i en kolumn i New York Times skrev att det fundamentala problemet inte är att vissa länder har bedrivit en oansvarig ekonomisk politik. Det fundamentala problemet är hybris hos Europas politiska elit. En arrogant elit tvingade fram en valutaunion innan länderna var mogna för ett sådant experiment.

Euron har inte primärt skapat Greklands kris men den har allvarligt förvärrat den och skapat en situation som kan knäcka inte bara Grekland utan även andra euroländer och i slutändan hela europrojektet. Dessutom har krisen skapat politiska slitningar inom och mellan länderna i form av massiv kritik i Tyskland mot stödpaketet och protester i Grekland mot kraven på anpassning. Allt detta hade kunnat förutses – och förutsågs också av EMU-kritikerna.

Det är dags för den svenska politiska eliten att tillstå att EMU-kritikerna hade rätt. Det går bättre för Sverige utanför EMU. Det skulle knappast lösa euroområdet problem om Sverige av solidaritetsskäl gick med i valutasamarbetet. Därför bör Sverige stanna utanför.

*Nils Lundgren är nationalekonom och före detta ordförande för Junilistan.
Birgitta Swedenborg är nationalekonom och ordförande för Junilistan.
(Texten har tidigare publicerats i Svenska Dagbladet 8 maj 2010)*

EMU förvärrar krisen i Grekland

Tony Johansson

Krisen i EU:s valutaunion är inte i huvudsak en historia om misskött finanspolitik. Ty om så vore fallet skulle problemen ha varit isolerade till Grekland och möjligtvis Italien. Vi skulle inte ha diskuterat Spanien och Irland – som tidvis haft stora överskott och inte en enda gång, före krisens utbrott, överskred stabilitetspaktens underskottskriterium. Och knappast heller Portugal som skött statsfinanserna ungefär lika dåligt som Frankrike och Tyskland.

Det som gör krisen i Grekland, Portugal, Spanien och Irland till något annat än nationella kriser, d v s det som ger oss skäl att benämna den nuvarande krisen för just en eurokris – och avse inte endast en kris för euron, utan en kris skapad av euron – är att dessa länder har det gemensamt att de under perioden av medlemskap i valutaunionen har fått se sin konkurrenskraft urholkas. Detta har i sin tur en bakgrund i vad vi kan kalla asymmetriska trender inom valutaunionen, ett problem som fram tills nyligen analyserats allt för litet (fokus har istället legat på asymmetriska chocker). Men asymmetriska trender, d v s att vissa medlemsländer växer och utvecklas under långa perioder i en helt annan takt än genomsnittet, är ett mycket allvarligare problem. Det gör att pris- och kostnadsökningar ansamlas under årens lopp. De krisdrabbade ländernas konkurrenskraft som en följd av detta under tiden i EMU försämrats med mellan 10-25 procent. Det är detta som är krisens källa i Spanien och Irland och orsak till underskotten, d v s dessa länders problem är direkt orsakade av EMU-medlemskapet. I Grekland har denna EMU-skapade problematik adderats till den hemmakokta delen som består av år av misskött finanspolitik – Grekland har sedan 1980 endast enstaka år varit i närheten av Maastrichtfördragets krav på max 3 procent underskott i de offentliga finanserna, vanligen har underskotten varit väsentligt större. [1]

I skrivande stund har de första utbetalningarna av det jättelika nödlånet på 1000 miljarder kronor till Grekland gjorts. Lånet handlar inte om solidaritet, även om det framställts på det sättet. Istället handlar det om att

EU köper sig tid, så att europeiska banker kan ta sig ur sin exponering gentemot grekiska statspapper – statspapper som nu dumpas på ECB. Därmed undviker man en europeisk bankkollaps, men till priset av att den grekiska staten inte tillåts ställa in betalningarna på skulden och förhandla fram avskrivningar. Greklands skuldsättning ökar nu till nivåer som sannolikt är omöjliga att stabilisera. Före nödlånet var den grekiska offentliga skulden över 120 procent av BNP. I IMF:s tämligen optimistiska grundscenario ökar skuldsättningen efter nödlånet till 149 procent av BNP till år 2013 för att därefter sjunka. Men IMF har också alternativscenarior, i vilka skulden ökar till mellan 166 och 174 procent av BNP till följd av lägre tillväxt alternativt lägre inflation. I värsta-fall scenariot med kombinerad lägre tillväxt, högre räntor och lägre inflation blir skulden självfödande och passerar 200 procentnivån utan att stabiliseras som andel av BNP till år 2020.[2]

Redan före nödlånet pekade många analytiker på att det egentligen inte är en fråga om Grekland ställer in betalningarna utan om när. En uppskattning, och denna gjordes före nödlånet, gör gällande att Grekland skulle behöva 5 procent överskott i de offentliga finanserna, vid en nominell tillväxt på 2 procent och en räntenivå för upplåningen på 6 procent – och detta endast för att stabilisera skuldkvoten. Detta skulle i sin tur kräva nedskärningar i de offentliga utgifterna eller skattehöjningar motsvarande 30 procent av BNP - och detta måste göras utan att driva ned tillväxttakten för då ökar skuldkvoten av sig självt.[3]

Devalvering/Depreciering

Länder i liknande situationer brukar kombinera statsfinansiell konsolidering med devalvering/depreciering – exempelvis Sverige i början av 90-talet. Det är den vägen som IMF i vanliga fall rekommenderar, men så länge Grekland håller fast vid EMU-medlemskap är den stängd. Balansen måste sålunda återställas utan draghjälp från exportindustrin, vilken istället tvingas betala en ”EMU-skatt” på exporten till följd av eurons växelkurs och de inom eurozonen avskaffade växelkurserna som uppgår till 20-25 procent. Politiken och matematiken går helt enkelt inte ihop. En rimlig slutsats är sålunda att det väntar en skuldavskrivning runt hörnet. Alternativet är att Grekland blir Europas skuldslav, som för all framtid måste betala jättelika räntebetalningar bara för att stabilisera sin skuld.

Detta är förstås EU:s ledare medvetna om. De kommer inte att få tillbaka vad de lånat ut. De har därmed förvandlat EMU till en skuldunion och på ett sätt som strider mot fördraget på åtminstone tre punkter.

För det första förbjuder fördragets artikel 125 uttryckligen att enskilda medlemsstater löses ut från sina skuldförpliktelser. Förvisso tar sig EU-ledarna förbi lagens bokstav genom att konstruera lånet utanför EU-organisationen, genom långivning från de enskilda medlemsstaterna. Men det råder inget tvivel om att detta strider mot andan i fördraget. Artikel 125 syftar till att förhindra en utveckling till en skuldunion, där enskilda länder kan skuldsätta sig och sedan lämpa över sina problem på de andra medlemsstaterna. Det är syftet med denna så kallade ”no bail-out klausul” och mot detta syfte strider uppenbart nödlånet, något som kan få allvarliga konsekvenser för EU och valutaunionen på sikt.

Förbjudet att köpa statsobligationer

För det andra har beslutet att ECB köper statsobligationer med låg kreditvärdighet den faktiska innebörden att man sedelpressfinansierar statskulder. Detta strider såväl mot fördraget som mot de principer som ECB hyllat fram tills nu. Det är för att förhindra sedelpressfinansiering av statsskulder som ECB är förbjudet att köpa statsobligationer direkt av medlemsstaterna, men när man nu på detta organiserade sätt suger upp enskilda medlemsstaters statsobligationer på andrahandsmarknaden genom så kallade ”structural operations” är detta till sitt innehåll inget annat än att finansiera statsupplåning genom att trycka mer pengar. Man har, som en kolumnist uttrycker sig, beträtt ”det sluttande planet mot en ’inflationunion’”. [4] Men minst lika allvarligt är förstås att privat risk, i form av banksektorns exponering mot medelhavsländernas statsskulder, nu dumpas i knäet på ECB och i slutändan skattebetalarna.

För det tredje har ECB:s självständighet kommit att ifrågasättas. ECB har fram tills nu betraktats som världens mest självständiga centralbank och fördraget förbjuder uttryckligen politiker från att ge order till centralbanken och centralbanken är förbjuden att ta sådana order. Trots detta var beskedet att ECB skulle köpa ”skräpobligationer” en del av den politiska uppgörelsen kring nödlånet och det kom inte från ECB utan från EU:s finansministrar. [5]

Man kan förvisso ha olika uppfattning ifråga om centralbankers

självständighet och sedelpressfinansiering av underskott i krissituationer, men den gemensamma lagstiftningen kring valutaunionen är vad medlemsstaternas parlament kommit överens om i ratificeringsprocesserna. Denna lagstiftning kan rimligen endast ändras genom fördragsförändringar. I annat fall har makten över unionens framtid förflyttats från folkvalda parlament till ministrar som inte är direkt folkvalda. I grund och botten finns det alltså ett demokratiskt problem när EU:s beslutande organ kringgår den lagstiftning som ytterst reglerar deras mandat i EU-sammanhang.

No exit

Nödlånepaketet hann inte mer än beslutas innan nästa farhåga restes. Nödlånen är förvisso en yttersta garant för länder som Portugal, Irland och Spanien, men samtidigt ska det finansieras av dessa länder, som redan har underskott som nästan är i nivå med Greklands. Nödlånen innebär de facto att grekiska underskott täcks med portugisiska och spanska underskott - och förstås med tyska. Röntan på Portugals 10-åriga statsobligationer steg sålunda kraftigt när EU:s räddningspaket lanserades. Men den stora frågan är om de skuldsatta europeiska länderna verkligen kan finansiera hela det enorma paketet på 5.000 miljarder kronor, vilket kommer att behövas om krisen sprider sig till Iberiska halvön.

Det är oron för spridning som gör att det hörs röster om att det bästa för såväl Grekland som för den monetära unionen vore att landet temporärt lämnar EMU, devalverar och återvänder senare till en mer konkurrenskraftig växelkurs - bland andra har Martin Feldstein föreslagit en sådan lösning. [6]

Emellertid är vägen som innebär ett ordnat utträde i realiteten stängd. Av tonvis med politisk prestige men också av andra skäl. Dels torde det vara lika komplicerat att lämna den monetära unionen som att träda in i den - minns att det tog år av förberedelser innan euron kom i funktion. Dels, och viktigare, om Grekland ändå skulle välja att gå ur, måste det ske genom i det närmaste diktatoriska beslut. För i annat fall - om tid gavs och demokrati tar tid - skulle bankrusningar följa, då grekiska företag och hushåll, medvetna om att ett utträde med nödvändighet skulle innebära depreciering, skulle föra över sina tillgångar till utländska banker. Barry Eichengreen menar att detta skulle resultera i "the mother of all financial

crises". [7] Det innebär dock inte att utträde är faktiskt omöjligt, men det är i så fall, som Paul Krugman påpekat, ett utträde den "argentinska" vägen, genom kaos. [8] Jag föreställer mig därför att en och grekisk beslutsfattare idag ångrar att de inte tog Milton Friedmans syrliga kommentarer, inför det att euron ersatte de nationella pengarna, på allvar. Han föreslog nämligen att medlemsstaterna inte borde förstöra sina gamla pengar, utan istället magasinera dem – de skulle komma att behövas inom en snar framtid. [9]

Slutsats: när man väl är med finns ingen ordnad återvändo och när den monetära unionen väl upptagit en stat som medlem finns det inget alternativ än att i strid med EU:s lagtext - formellt eller med dess intentioner - på ett eller annat sätt lösa ut den stat som hamnar i skuldkris.

För EU får detta långtgående konsekvenser som antingen måste leda till en framtvängad finanspolitisk integration och skapandet av gemensam skuldhantering på EU-nivå eller till en dysfunktionell union i vilken liknande problem lär återkomma i nästa kris. Ett tredje alternativ, en ordnad upplösning av den monetära unionen när den värsta krisen lagt sig, vore förstås det mest rationella. Men det är politiskt omöjligt.

Depressionspolitik

Vilken väg som EU kommer att slå in på går dock inte att spekulera om idag, men vad gäller de länder som nu är drabbade, står det klart att endast en politik är möjlig inom ramen för valutaunionen - och det är åtstramning för att sänka kostnaderna och på detta sätt vinna tillbaka internationell konkurrenskraft. Det är nödvändigt oavsett om nödlånen fungerar eller ej och det är vad IMF:s och EU:s "strukturrationaliseringsprogram" för Grekland syftar till.

Sådan deflationspolitik innebär ekonomisk kontraktion, ökande realt värde på skulder och stigande reala räntenivåer, varvid den så kallade Walterskritiken än en gång blir relevant. Den går ut på att med en gemensam räntepolitik, kommer de reala räntorna för respektive land att variera omvänt med inflationstakten, d v s vanligen kommer de reala räntenivåerna att röra sig omvänt mot vad som vore rationellt ur en stabiliserings-synvinkel. Detta brukar anföras som ett problem vad gäller överhettningssperioder för enskilda länder: ökande inflationstakt i överhettning sänker realräntan och därmed späds överhettningen på, vilket ökar inflationen och

sänker realräntan ytterligare...

Mindre uppmärksammat är att detsamma gäller i krisperioder. De hårdast drabbade länderna som tvingas till deflationspolitik får de högsta realräntorna vilket driver ner investeringarna och tillväxten. Så i deflaterande ekonomier ökar den reala kostnaden för att finansiera investeringar och kombinerat med att människor skjuter upp konsumtion när priserna förväntas falla, skapas nedåtgående krisspiraler, eller med andra ord depressionsekonomi.

Fullt medvetet återskapar sålunda IMF och EU den stora depressionens mekanismer, fullt medvetet skapar man massarbetslöshet i syfte att pressa ner kostnadsläget. Detta är innebörden i den teknokratiska termen intern devalvering.

Det är vad som nu redan händer eller måste hända i de krisdrabbade EMU-länderna. Därmed uppstår den till synes paradoxala situationen att samtidigt som världens ekonomiska makthavare är överens om att den globala krisen ska mötas med expansionspolitik, ordinerar de hårdast drabbade EMU-länderna och länderna i unionens väntrum (framför allt de baltiska staterna), motsatt medicin i form av deflationspolitik, som vore den hämtad från depressionens 30-tal. Och resultatet i form av massarbetslöshet liknar också mest 1930-talet. Spanien är det mest extrema exemplet bland de fullvärdiga medlemmarna – arbetslösheten har ökat med 10 procentenheter på två år och var i februari 19 procent. Greklands arbetslöshet har passerat 10 procent men förväntas öka till nära 15 procent inom ett par år. Bland de länder som bundit sin valuta till euron i hopp om framtida medlemskap är Lettland värst ute; där har arbetslösheten mer tredubblats på två år från 6,1 procent till 21,7 procent i februari.

Euron är ett sänke

”Inte ens euro-skeptikerna kunde föreställa sig att det skulle gå så här illa”, skrev Paul Krugman nyligen. [10] Men hur kunde det egentligen gå så här illa? Euro-entusiasterna försöker naturligtvis finna orsaker utanför EMU, som antingen handlar om ren misskötsel eller om att de idag krisdrabbade länderna inte brydde sig om att dämpa den ekonomiska överhettningen i mitten av 00-talet. I fallet Grekland finns fog för detta. Misskötta och förfuskade offentliga finanser, ineffektiv förvaltning och utbredd korrup-tion.

1] Men för det första har EU ett eget ansvar. Grekland släpptes in trots att landet inte uppfyllde konvergenskriterierna. Centralbanken och kommissionen har vidare ignorerat varningssignalerna om ökande extern skuldsättning i flera av Medelhavsländerna, och det är märkligt att ECB och EU tycks helt tagna på sängen av Greklands kreativa bokföring. De grekiska bokföringsmetoderna kritiserades redan för sex år sedan. [11]

2] För det andra är länder som inte misskött sina offentliga finanser - exempelvis Spanien och Irland – också hårt drabbade.

3] För det tredje har krisen i Grekland, Spanien, Portugal och Irland fördjupats och till stor del orsakats av att den gemensamma penningpolitiken lett till att konkurrenskraften för dessa länder urgröpts. Den gemensamma penningpolitiken har inriktats på att tillfredsställa tyska inflationsbehov och därför tillåtit en högre inflation i de mindre, perifera och tidvis överhettade ekonomierna. Irland skulle ha behövt i storleksordningen 4-5 procentenheter högre ränta under de första åren av millenniet och därefter 1-3 procentenheter högre ränta. Nästan lika illa är det för Grekland. När ECB började sänka räntan under 2001, var ECB:s ränta redan 2 procentenheter för låg för Grekland och landets räntebehov låg kvar på samma nivå under hela perioden fram till krisen, det vill säga 2-4 procentenheter högre ränta skulle ha behövts för att pressa ner inflationen till 2 procent. Spanien följer samma bana som Grekland, även om dess räntebehov har varit något lägre. Portugals räntebehov var under millenniets första år på en väsentligt högre nivå än ECB:s ränta, men landets behov närmade sig därefter den nivå på räntan som ECB satte. [12]

I flera av länderna uppstod fastighetsbubblor som underblåstes av kapitalflöden inom EMU. Det var vad som hände i Spanien. Tyskt kapital rusade in i den spanska ekonomin, gödde husbubblan och ökade samtidigt efterfrågan i den spanska ekonomin och pressade därmed upp inflationen. Om Spanien i detta läge – åren kring 2005 – haft kvar pesetan, skulle man ha kunnat höja räntan, och samtidigt skulle pesetan sannolikt ha ökat i värde. Sammantaget skulle överhettningen ha dämpats. Men i avsaknad av penning- och valutapolitik stod Spanien utan effektiva verktyg att kyla ner ekonomin. Istället tvingades man se på när konkurrenskraften urholkades – under samma period som de tyska priserna ökade med 10 procent, ökade de spanska med 35 procent. Och nu kan inte denna obalans rättas till med valutakursjusteringar. [13]

De problem som en rad EMU-länder står inför är sålunda inte i huvudsak effekter av dåligt skötta offentliga finanser. De är snarare fullt normala konsekvenser av gemensam penning- och valutapolitik i en icke-optimal valutaunion. Skillnader i kostnadsökningar har ackumulerats under en följd av år, gröpt ur konkurrenskraften i vissa länder, stärkt konkurrenskraften i andra, givit upphov till stora underskott i bytesbalansen och extern skuldsättning i flera länder. Detta har lett till att i den globala finanskrisens efterdyningar har tidigare välskötta offentliga finanser eroderats i snabb takt.

4] För det fjärde, även i de fall då under lång tid dåligt skötta offentliga finanser spelat in, såsom i Grekland, råder det ingen tvekan om att penningpolitisk självständighet i dagsläget skulle erbjuda en mer socialt acceptabel och mer rationell väg ut ur krisen, nämligen genom valuta-depreciering.

I den politiska debatten framhålls förändringar i växelkurser ofta som något osolidariskt. Men för Grekland, Spanien, Irland, Italien och Portugal vore denna lösning lika rationell som den är för Sverige som klarat sig förhållandevis väl igenom krisen just på grund av att kronans fall stimulerat exportindustrin och styrt konsumtionen mot inhemskt producerade varor och tjänster. [14]

Enorma kostnader

Det som nu sker, den medicin som de värst drabbade länderna tvingas att ta, går på tvärs mot vad som är ekonomiskt och politiskt rationellt. Det är liknande mekanismer som satts igång som var i funktion i mellankrigstidens guldmyntfot och som framkallade den stora depressionen. Liksom den monetära unionen gör idag, tvingade guldmyntfoten krisdrabbade länder att deflatera ekonomin, och det var inte förrän länderna lämnade guldmyntfoten som det blev möjligt att bryta depressionsekonomin och växa sig ur krisen. Sverige klarade sig tämligen väl, eftersom vi tvingades lämna guldets tidigt, men för USA, som hängde kvar ända till 1933, blev det värre. När Roosevelt äntligen klippte bandet till guldets, och därmed öppnade för expansiv politik, motiverade han med att ”en nations inhemska ekonomiska situation är en viktigare faktor för dess välstånd än priset på dess valuta”. Keynes applåderade – Roosevelt hade ”fantastiskt rätt”. [15]

Men man kan fråga sig hur det kom sig att Roosevelts företrädare, liksom många av de samtida europeiska ekonomerna och politikerna, lät en kris förvandlas till en depression? Svaret är politisk prestige kopplad till guldets, och att man vid denna tid – sju år före att Keynes revolutionerade nationalekonomin – inte visste bättre. Inte heller kunde de föreställa sig vad som grodde i depressionsekonomiernas mylla. Kriser skulle mötas med åtstramning. Punkt.

Nu vet vi bättre. Men ändå är kritiken lågmäld mot att de hårdast drabbade EMU-länderna hänvisas till den stora depressionens politik, som vi vet leder till massarbetslöshet. Saken är ju den att svältvägen upp nå konkurrenskraft, är nödvändigt endast givet EMU-medlemskapet; endast givet att valutaunionen prioriteras högre än jobben.

EMU är således en del av problemet, liksom guldmyntfoten en gång var. Det är hög tid att släppa den politiska prestigen som är kopplad till den gemensamma valutan, och istället medge att EMU är ett misslyckande. Att eurons pris är massarbetslöshet, och kanske ännu högre än vi nu kan föreställa oss. För vem kan säga vad som idag groor i depressionsekonomiernas mylla?

Tony Johansson, doktorerar i ekonomisk historia vid Lunds Universitet och vice ordförande i Socialdemokratiska EU-kritiker

[1] Economic outlook, no 86, database, variable: net government lending.

[2] IMF Country Report No. 10/110, Greece: Staff Report on Request for Stand-By Arrangement, IMF, Maj 2010.

[3] Why Greece will default, Wolfgang Münchau, [<http://www.eurointelligence.com/article.581+M55425064846.0.html>]

[4] ECB may have to turn to 'nuclear option' to prevent Southern European debt collapse, Ambrose Evans Pritchard, The telegraph, 27 april. [<http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/7640783/ECB-may-have-to-turn-to-nuclear-option-to-prevent-Southern-European-debt-collapse.html>]

[5] Centralbanken förnekar naturligtvis att den givit efter för påtryckningar, men jag lämnar till läsaren att avgöra om Trichet låter trovärdig, se <http://www.ecb.int/press/key/date/2010/html/sp100515.en.html>

[6] Let Greece take a eurozone 'holiday', Martin Feldstein, Financial Times, 16 februari 2010, [<http://www.ft.com/cms/s/0/72214942-1b30-11df-953f-00144feab49a.html>]

[7] The euro: love it or leave it?, Barry Eichengreen, 19 november 2007 [<http://www.voxeu.org/index.php?q=node%2F729>]

- [8] A Money Too Far, Paul Krugman, New York Times, 20100506
- [9] Friedman refererad i Erika Lakomaas läsvärda artikel, i Neo, 3 2010, kommande.
- [10] Anatomy of a Euromess, [<http://krugman.blogs.nytimes.com/2010/02/09/anatomy-of-a-euromess/>]
- [11] Greece's Crisis begets a German backlash, David Marsh, Financial Times 28 april.
- [12] Dessa uppskattningar baseras på Taylorränteberäkningar för eurozonen samt genom en särskild estimering av vilka vikter som ECB tycks använda för BNP-gap och avvikelse från inflationsmål vid sina räntebeslut. För Irland, Tyskland och Eurozonen, se "Euron - frälsarkrans eller kvarnsten i krisens Europa?", Tony Johansson, Jonas Ljungberg, i EU och den Globala krisen, Europerspektiv, årsbok, 2010. För Portugal, Grekland och Spanien har uppskattningar gjorts inför skrivandet av denna essä och de baseras på Taylorregeln, fast med ett något enklare förfarande, baserat på årsdata, vilket naturligtvis är olämpligt för analys av räntepolitik, men användbart som mått på obalanser inom valutaunionen.
- [13] Se Krugman, Anatomy of a Euromess, [<http://krugman.blogs.nytimes.com/2010/02/09/anatomy-of-a-euromess/>]
- [14] De analyser som Riksbanken har gjort ger vid handen att en försvagning av kronan med 5 procent jämfört med riksbankens prognos, leder till att 50 000 arbeten räddas. En motsvarande förstärkning jämfört med samma prognos innebär att 50 000 arbeten försvinner. Se Riksbankens penningpolitiska rapport 2008:3 samt protokollet från Riksbankens direktionsmöte 20 april 2009.
- [15] Citerade i The World Economy between the World Wars, Feinstein, Temin, Toniolo, s 139, Oxfordscholarship online.

Fackliga rättigheter ska kokas till mos

Eva-Britt Svensson

EU:s valutaunion, EMU, tycks vara på väg mot ättestupan. De svenska euro-entusiasterna skyller krisen på lata grekiska arbetare och pensionärer och/eller fifflande grekiska högerpolitiker.

Men Greklands [liksom Spaniens, Portugals och Irlands] situation visar i själva verket hur förödande EMU-projektet är för arbetande människor.

Hans Tietmeyer, den tidigare chefen för tyska riksbanken Bundesbank, uttalade inför sjösättandet av EMU att valutaunionen var som en ”tryckkokare utan säkerhetsventiler”. När möjligheten att devalvera sig ur kostnadskriser försvunnit skulle ”fackliga och sociala rättigheter kokas mjuka – eller till mos”.

Länder som går med i EMU förlorar varje möjlighet att använda valuta eller ränta för att möta ekonomiska kriser. ECB sätter ju samma ränta för alla euroländer. Samtidigt begränsar valutaunionen medlemsländernas möjligheter att via budgeten, till exempel ökade offentliga investeringar, stabilisera sin egen ekonomi. Det kan bli ett allvarligt problem, i lägen då vissa länder behöver kylande åtgärder medan andra ropar efter stimulans. Resultatet kan bli regional överhettning och inflation, eller ekonomisk kräftgång och massarbetslöshet.

När valutan inte längre får vara flexibel, så tvingas folket att bli det. Arbetsmarknaden måste avregleras. Det gäller speciellt reglerna för konflikt- och arbetsrätt på arbetsmarknaden. Socialförsäkringarna måste bli mer individuella. Lönebildningen måste decentraliseras och mjukas upp. Skatterna måste sänkas och privatiseringarna ökas.

Svenska borgerliga EMU-förespråkare anförde detta som starka argument för EMU inför folkomröstningen 2003. En svensk EMU-anslutning skulle tvinga fram förändringar på arbetsmarknaden. Jan Herin, då chef för Svenskt Näringslivs Brysselkontor, menade att ”Strukturella felaktigheter åtgärdas och näringslivet moderniseras. Stabilitet kan var stagnation. Euron medför i stället förnyelse”. [Göteborgs-Posten 4 novem-

[svart på vitt om eu] 23

ber 2002]. Sten Tolgfors, idag moderat försvarsminister, välkomnade eurons ”omvandlingstryck”, eftersom den kommer att tvinga fram förändringar i det svenska samhället. Han menade att euron skulle sätta press på medlemsländerna att sänka skatterna och ”modernisera” arbetsrätten. [Dagens Industri 11 mars 1999]

Med Sverige i valutaunionen skulle det bli lättare för Svenskt Näringsliv att genomdriva antifackliga lagar, uppluckrad arbetsrätt, lägre lönenivåer, ökade inkomstsklyftor.

”Det måste till en ökad flexibilitet. Det finns exempelvis en gammalmodig syn på arbetsrätten,” sade Per Juth på Svenskt Näringsliv vid ett seminarium om småföretag och euron i början av 2003. Juths bedömning är att ett EMU-medlemskap kommer att tvinga fram förändringar av skattetryck och arbetsrätt.

En avreglering av arbetslivet är ett slags dolt konvergenskrav, förklarade SAF:s vice ordförande Sune Ehring i en intervju redan 1996: ”Vi kan inte ha stelare regler än andra.”

Direktör Göran Trogen vid arbetsgivarförbundet Almega uttryckte samma förväntningar:

”Helt klart ställer EMU krav på en helt annan flexibilitet. Vi kan inte längre devalvera oss ur dåliga löneavtal. Teoretiskt ska även lönesänkningar kunna förekomma i ett företagsanpassat system.”

Kom ihåg detta i dag när ledarredaktionerna på de borgerliga morgontidningarna propagerar för en ny folkomröstning om att ersätta kronan med euron. Bakom floskler om att vi ska vara solidariska med de länder som nu drabbas av eurons baksida i form av massarbetslöshet och sociala nedskärningar finns det en dold politisk agenda.

Försöker skapa en rökriddå

Men med sitt prat om lata och fifflande greker försöker de svenska euroentusiasterna skapa en rökriddå och hindra oss att se att Greklands kris till punkt och pricka bekräftar Hans Tietmeyers profetia om att ”fackliga och sociala rättigheter kokas mjuka – eller till mos”. Grekerna sitter instängda i en tryckkokare, och det är EU:s valutaunion som placerat dem där. detta.

Problemet är ju, som vi euro-motståndare hela tiden sagt, att länder med fundamentalt olika ekonomiska förutsättningar inte kan leva med en enda valuta och en enda ränta. När devalveringar och anpassningar av

räntan är omöjliga återstår bara att koka folket och deras sociala rättigheter och ekonomiska villkor till mos.

De nedskärningar, avregleringar och skattehöjningar som Giorgos Papandreas socialdemokratiska regering har tagit fram för att blika Bryssel och Frankfurt, kommer i första hand drabba fattiga, arbetslösa och pensionärer i Grekland.

Även Portugal, Spanien och Irland är kraftigt skuldsatta och dras med växande bytesbalansunderskott och arbetslöshet. Som medlemmar i EMU kan de inte devalvera, vilket annars är den naturliga utvägen för länder i deras prekära läge.

Kvar står för dem, precis som för Grekland, att anpassa sig genom kraftigt sänkta löner, avreglerad arbetsmarknad, försämrade pensioner och dramatiska besparingar i de offentliga utgifterna.

Eva-Britt Svensson är EU-parlamentariker för Vänsterpartiet och andre vice ordförande i Folkrörelsen Nej till EU.

EU:s politik är en omöjlig ekvation

Gösta Torstensson

Det går en nedskärningsvåg genom Europa. Länder tyngda av stora underskott och skulder tvingas banta i sina budgetar för att leva upp till de grundlagsfästa kriterierna för EMU..

Nyligen klubbade Spanien igenom en budget med besparingar på 15 miljarder euro, närmare 150 miljarder svenska kronor.

Spanien, som har eurozonens tredje största budgetunderskott, försöker efter påtryckningar från Bryssel sänka detta från 11,2 procent av BNP förra året till sex procent nästa år.

13.000 offentliganställda blir av med jobbet och de offentligt anställdas löner ska sjunka med fem procent, pensionerna ska frysas, mödrar ska inte längre få 2.500 euro per nyfödd, biståndet ska sänkas med 600 miljoner euro, investeringar i infrastruktur ska avbrytas.

Aldrig tidigare har sådant inträffat. Ingen spansk regering hittills har vågat sänka de statsanställdas löner eller frysa pensioner. Och den socialdemokratiska minoritetsregeringen med premiärminister José Luis Zapatero i spetsen har långt ifrån lyckats samla nationen kring sparbetingen.

Med endast en rösts övertikt gick paketet igenom. Det kan Zapatero tacka de katalanska nationalisterna för, som lade ned sina röster.

Sociala spänningar ökar

Samtidigt ökar de sociala spänningarna i svångremspolitiken i Spanien.

Svaren från de två största fackföreningarna lät inte vänta på sig.

– Vi förkastar sparplanen och båda våra fackföreningar startar protester som kan leda till generalstrejk, menade Fernandez Ignacio Fernandez Toxo, generalsekreterare för den största spanska fackföreningen CCOO.

Stämningarna väcker oro för hur regeringen ska klara av att hantera krisen framöver. Katalanerna sade att de inte kommer att godkänna budgetpropositionen för 2011, utan kräver nyval tidigt nästa år.

Dessutom är det största oppositionspartiet, konservativa Partido popular, starkt kritiska. Åtgärderna har dikterats av EU:s finansministrar.

Oppositionsledaren Mariano Rajoy kunde därför säga i kongressen att Spanien numera är ett protektorat.

Samtidigt som den spanska regeringen verkställer en drastisk åtstramningspolitik är situationen på arbetsmarknaden redan i utgångsläget katastrofal. Arbetslösheten är mer än 20 procent, den högsta inom EU.

Spanien är inte det första landet i Europa att skära i utgifterna.

Grekland, Irland, Lettland, Portugal, Italien och Frankrike har alla gjort stora kraftiga nedskärningar, vilket skapat oro för att återhämtningen i Europas ekonomi kommer på skam.

Om alla bara ska spara sig ur krisen finns det ingen som köper, konstaterar Dagens Nyheters ledarskribent Gunnar Jonsson [26 maj]: ”Att exportera mer och importera mindre blir en omöjlig ekvation om alla ska göra det samtidigt.”

För låg efterfrågan

Det är för hård inflationsbekämpning och för låg efterfrågan som gör att arbetslösheten biter sig fast i Europa. Den riskens förstärks i dag när länder nu efter allt starkare påbud från Bryssel ska ”spara sig ur krisen” med hjälp av brutala nedskärningar i löner och välfärdsansordningar.

Argumentet från tillskyndarna för en fortsatt valutaunion är att den är ett viktigt politiskt projekt.

Men det är just där skon klämmer.

Även federalistiska politiker vill behålla euron ligger euroländerna ekonomiskt så långt ifrån varandra att verksamheten blivit svårstyrd.

För ett antal kärnländer runt Tyskland och Frankrike fungerar kanske euron. Men mer perifera länder riskerar att drabbas av fler ”asymmetriska chocker”, det vill säga ekonomisk motgång som inte drabbar övriga euroländer. Dessa kriser blir då värre om länderna är med i valutaunionen och därmed anslutna till den överstatliga euron och centralbanken i Frankfurt.

Sydeuropa är ett sådant område. Norden är ett annat område, och utredaren Lars Calmfors avrådde redan i regeringens EMU-rapport från 1996 från ett svenskt EMU-inträde just på grund av denna risk. Om vi skulle gå med behövdes det först en lägre arbetslöshet genom en mer flexibel svensk arbetsmarknad.

När väl euron var på plats måste nämligen löner och arbetstider

kunna variera lättare om en kris drabbar bara Sverige, då inte längre kronan kan ta smällen genom att falla i värde.

Här närmar vi vad som i EU beskrivs som "intern devalvering".

Lettland, Estland, Irland och nu Grekland. Listan blir allt längre på europeiska länder som ger sig i kast med att genomföra "interna devalveringar". Efter år av högre inflation än andra euroländer ska deras försämrade konkurrenskraft rättas till, inte genom en lägre växelkurs – utan med sänkta löner och priser.

Ett exempel är Holland mellan 1987 och 1989. Den dåvarande holländska gulden var knuten till den tyska D-marken. Landet genomgick under början av 1980-talet en djup ekonomisk kris, i vars kölvatten parterna på den holländska arbetsmarknaden skrev under Wassenaaravtalet. Avtalet bidrog till omfattande löneåterhållsamhet.

Även Tyskland, efter eurons införande är, enligt nationalekonomen Stefan de Vylder, ett land som lyckats återställa konkurrenskraften genom att hålla tillbaka lönerna.

– Tyskarna gick in i EMU-samarbetet med en för högt värderad valuta men satsade på att pressa ned kostnaderna. Lönerna stod i princip stilla under en tioårsperiod, säger han.

Men han betonar en avgörande skillnad mellan dessa två och de länder som nu är aktuella. Steget från utebliven lönehöjning till ren lönesänkning är stort.

Bakom faktumet att det är svårt att återställa konkurrenskraften genom åtstramningar och lönesänkningar ligger flera faktorer.

– Det är oerhört svårt att sänka nominella löner. I stället sker anpassningen ofta genom ökad arbetslöshet, säger Stefan de Vylder.

Gösta Torstensson är redaktör för Kritiska EU-fakta och författare till flera böcker om EMU, senast Myter och fakta om EMU som utkom inför folkomröstningen 2003.

EU-krav skärper Baltikums kris

Henning Süssner

För inte så länge sedan talades det om tigerekonomier. Men den tiden är förbi: de baltiska länderna har drabbats hårt av den globala ekonomiska krisen.

Att åka båt från Stockholm till Estlands huvudstad Tallinn har blivit ett rätt så vanligt nöje. För en tämligen billig peng kan man kombinera båtsresan med en övernattnings i den fantastiskt vackra gamla hansastaden. Tallinns centrum är renoverat, nymålat, fullt med trevliga restauranger och shopping center. På parkeringsplatserna trängs tyska lyxbilar, svenska koncerner har gott om reklamtyta i staden, bankomater finns snart i varje hörn, cityn befolkas av unga och välklädda människor som gärna och alltjämt pratar i sina mobiltelefoner. Det hela skulle kunna vara mönsterexempel på en ekonomisk framgångssaga.

Mycket riktigt så växte den estländska ekonomin så att det knakade under 2000-talets första år. Så sent som år 2007 växte Estlands ekonomi med hela 10 procent.

Men det var då det. När 2008 års globala ekonomiska kris slog till i Europa drabbades den estländska ekonomin särskilt hårt. Året 2008 och 2009 krympte ekonomin. Estlands centralbank Eesti Pank räknar med att den estniska ekonomin kan dyka med nästan 9 procent i år. Estland och grannländerna Litauen och Lettland hör idag till de hårdast drabbade länderna i hela världen, inte minst därför att ekonomierna i de baltiska länderna byggdes på kredit. De utländska bankernas pengar investerades dessutom kortsiktigt och användes till stor del i byggprojekt, något som skapade en enorm bubbla på fastighetsmarknaden.

I samtliga baltiska länderna gick de mest vinstgivande näringarna under 1990-talet till utländska kapitalintressen. De mindre lönsamma industri- och jordbruksgrenar överlämnades åt sitt eget öde. Detta medförde också en rekordstor negativ handelsbilans som år efter år finansierades med lån av Europeiska utvecklingsbanken och andra stora kreditinstitut, inte minst svenska banker. Samtidigt byggdes den ekonomiska tillväx-

ten på låga skatter – man avskaffade bland annat den progressiva inkomstskatten för att gynna uppkomsten av en nyrik överklass i landet - och en svag offentlig sektor.

Bakom nergången ligger alltså ett strukturellt problem. Den ekonomiska tillväxten som präglade de baltiska ländernas ekonomier från och med senare delen av 1990-talet var från första början obalanserad. En halvtimmes buss- eller pendeltågsresa från Tallinns nyrenoverade centrum tedde sig den estländska sagan redan under tigerekonomins glansdagar aningen annorlunda. Där gjordes lite för att bygga bort Sovjettidens tristess, tvärtom så präglas vardagen av allt mer nergångna kåkar och boendemiljöer, miljöförstöring och det som kom till under systemtransitionen: nerlagda industrier och jordbruk. Här bor de gamla och de trötta. Samt de som år 1990 berövades sina medborgerliga rättigheter i Estland – ryssarna.

Lönesänkningar

När finanskrisen slog till hösten 2008 sinade plötsligt de generösa lånen från utlandet och utländska direktinvesteringar uteblev. Handelsvolymerna i de baltiska staterna krympte med tvåsiffriga belopp. Fastighetsmarknaden kollapsade. Arbetslösheten steg till astronomiska höjder. Samtidigt styrs ekonomin och finanspolitiken med hårt grep från Frankfurt och Bryssel: samtliga baltiska staters valutor är knutna till Euron. Det gör att länderna inte kan devalvera för att få fart på exportnäringen. Det innebär att de statliga utgifterna, kris hit eller dit, ska sänkas. I Estland klubbade regeringen ett nerskärningspaket i slutet på februari. Omkring 5 miljarder kronor ska sparas in genom lönesänkningar. Samtidigt genomfördes en momshöjning så att landets statsskulder ska kunna betalas. Småinkomsttagarna och de statsanställda får alltså betala för de utländska lånen.

Men det räcker uppenbarligen inte, en ny lag ska möjliggöra ensidiga lönesänkningar även inom det privata näringslivet. Enligt regeringens vilja ska arbetsgivarna, utan fackliga förhandlingar, kunna sänka lönerna med upp till 7 procent. Med två veckors varsel. Högerregeringen menar att detta kunna förhindra ytterligare företagskonkurser. Den svaga arbetarrörelsen i landet har inte mycket att sätta emot.

Det som spökar i bakgrunden spökar annat: EU-kommissionen

ligger på och kräver att Euroanpassningen ska fortsätta enligt plan. Lydigt meddelade Estlands statsminister Andrus Ansip tidigare i år att Estland ska ansluta sig till EU:s gemensamma valuta i början av år 2011. Enligt honom ska en klar tidtabell för övergången till euro kunna locka mera utländska investeringar. I det här sammanhanget borde dock exemplet Slovenien avskräcka. Slovenien anslöt sig till euron i fjor. Enligt färsk europeisk statistik uteblev dock utländska direktinvesteringar i landet helt under hela år 2009.

*Henning Süssner är frilansjournalist och rektor för Kvarnby Folkhögskola
[Artikeln har tidigare publicerats i Flamman]*

Full fart framåt – mot undergången

Gösta Torstensson

EU, i synnerhet euroländernas ledare, Europeiska centralbanken och Internationella valutafonden har enats om ett gigantiskt lånepaket till Grekland på totalt 110 miljarder euro under tre år.

Giorgos Papandreous socialdemokratiska regering har i förhandlingarna om nödlån tvingats sätta sig under internationellt förmyndarskap och att ikläda sig en nyliberal tvångströja. På tre år Grekland ska minska sitt budgetunderskott från 14 till 3 procent genom att höja skatter och skära i löner, pensioner och sociala försäkringar.

Men det grekiska folket vägrar att betala för en kris som de inte är orsaken till. De demonstrerar och strejkar mot lönesänkningar och nedskärningar i offentliga sektorn. Hundratusentals statsanställda gick i början av maj ut i en två dagar lång strejk. Flyganställda gjorde gemensam sak med de statsanställda och många inrikesflyg blev stående på marken. Några dagar senare utlystes en generalstrejk då såväl offentliganställda som privatanställda lade ned arbetet i protest mot de hårda nedskärningarna.

Frustrationen och vreden riktas mot de åtgärder som i marknadens namn ska leda till bland annat lönestopp, färre jobb och pensionsnedskrivningar. Åtgärder som i mediekommentarer och långivande länders uttalanden framstår som både nyttiga och rättvisa, men som i flertalets grekers ögon utgör en attack på de välfärdssystem som byggts upp under de dryga 35 år som gått sedan juntans fall.

Kläms mellan sköldarna

Men EU och IMF är orubbliga. Papandreous regering kläms mellan sköldarna. När Papandreou säger att ”Greklands lösning finns i det här programmet, i dessa förändringar och minskningen av de offentliga utgifterna” läser de in ”handlingskraft” för att blidka marknaden, den marknad som just nu gör sitt bästa för att spekulera sönder flera av Europas ekonomier. Valutafondens kontroller och funktion består i marknadsanpassning av hjälpmottagande länders politik, även i de fall det är mark-

nadskrafter som misslyckats och kanske till och med direkt orsakat problemen.

Att ställa in betalningarna kan bli oundvikligt för Grekland. Då får skulderna omförhandlas och skrivs ned. Exempelvis tyska och franska banker skulle göra storförluster. Krisen kan också spridas till andra länder i Sydeuropa där de offentliga finanserna hänger på gärdsgården.

Med ett budgetunderskott på 10 procent och en statsskuld på 80 procent av BNP och den högsta arbetslösheten på 20 år så finns Portugal med bland länderna som väntas bli den ekonomiska krisens nästa offer. Det är sannolikt att en fördjupad kris även här kommer att leda till kraftiga reaktioner med strejker och demonstrationer som i Grekland.

Mer unionell ekonomisk politik

Kommer krisen i Grekland att leda till slutet för EU:s valutaunion? Kanske, men det mesta pekar för närvarande åt motsatt håll.

Eurogruppens, dvs. finansministrarna från de 16 EU-länder som är med i valutaunionen, samarbete intensifieras av krisen. Ingen protesterar längre mot att enbart euroländernas stats- och regeringschefer träffas på toppmöten. Det skedde för första gången i slutet av mars och i början av maj kallade EU:s president Herman Van Rompuy åter euroländernas politiska ledare till möte.

Frankrike och Tyskland har olika syn på hur valutaunionens problem ska lösas. Frankrike vill ha en "ekonomisk regering" som samordnar euroländernas ekonomiska politik. Tyskland vill ha fler möjligheter att straffa "slarvande" euroländer. Nyligen pläderade Angela Merkel i tyska förbundsdagen för att de tillfälligt ska kunna minsta sin rösträtt inom EU.

Men i ett gemensamt brev till Herman van Rumpouy inför Eurotoppmötet i helgen tonade Angela Merkel och Frankrikes president Nicholas Sarkozy ned oenigheten. De kräver "mer effektiva sanktioner" mot för stora underskott, men också, som Frankrike vill, en större ekonomisk samordning.

Den grekiska krisen visar det som alla egentligen redan vet; att den överstatliga valuta- och penningpolitiken behöver kompletteras med mer unionell ekonomisk politik.

Romano Prodi, EU-kommissionens förre ordförande, skriver i Financial Times [21 maj] att krisen i Grekland är en chans för EU. Den

”innebär en möjlighet för oss att ta ett steg mot ekonomiskt styre som inte skulle ha varit möjligt när euron infördes”.

I mitten av maj föreslog EU-kommissionen att euroländerna i framtiden skickar in sina budgetutkast till Bryssel för förhandsgranskning och klartecken centralt från EU, innan de läggs fram för debatt och beslut i hemlandet.

Enligt förslaget ska även sanktioner införas mot de länder som bryter mot maxgränsen för budgetunderskott på 3 procent av BNP, som det är fastställt i EU:s så kallade stabilitetspakt. Möjligheten att straffa länder som inte håller sig till siffrorna har visserligen funnits i paktens ramverk sedan den inrättades, men hittills har kommissionen inte vågat eller kunnat ta en dust med stora länder som Frankrike, Tyskland och Italien, som konsekvent bryter mot reglerna. Euroländer som inte lever upp till kraven ska i framtiden till exempel kunna bli av med EU-pengar för infrastruktur och andra utvecklingsprojekt.

”Medlemsstaterna måste ha modet att säga om de vill ha en ekonomisk union eller inte. Därför att utan en sådan är en monetär union omöjlig”, sade EU-kommissionens ordförande José Manuel Barroso när förslaget presenterades.

Spänningarna ökar ytterligare

EU-kommissionens förslag väcker en politiskt hyperkänslig debatt om var gränserna för ett lands självbestämmande går. Om förslaget accepteras innebär det att man överför en enorm makt från de nationella parlamenten till EU.

En finansminister kan bli tillsagd av byråkraterna i Bryssel att gå hem och ändra sitt budgetförslag om det anses att han eller hon tänker låna för mycket pengar, spara för lite eller inte visar tillräcklig återhållsamhet med de offentliga utgifterna. Euroländerna skulle sedan kunna rösta ned ett lands budget med en kvalificerad majoritet – något som är tillåtet enligt EU:s regelbok, men som ännu aldrig aktiverats.

Konsekvensen av krisen i Grekland kan bli att mer makt koncentreras till Bryssel. Många ser det som ett steg framåt, men jag tror att det kommer att öka spänningarna ytterligare. Det går inte att jämka samman 16 sinsemellan ojämnbördiga och olikartade ekonomier kring en ekonomisk politik, som av naturliga skäl kommer att utformas för att passa de

ekonomiska tungvikterna i centrum, först och främst Tyskland. Så även om euroländerna nu ställer upp med lån till en krisande medlem så löser det inga problem i längden. Inte ens en hårdare stabilitetspakt eller rent av en överstatlig finanspolitik kan lösa det fundamentala problemet med EMU: Det är som att stoppa ena handen i kokhett vatten och den andra i isvatten och hävda att det i snitt är lagom.

Men för eurofederalisterna som är förblindade av hägringen om en europeisk supermakt finns bara ett alternativ; att hjälpligt lösa de problem som uppstår och fortsätta på den inslagna vägen mot en mer överstatlig finanspolitik och med strängare krav på budgetdisciplin. Ungefär som Titanic. Full fart framåt – mot undergången.

Gösta Torstensson är redaktör för Kritiska EU-fakta och författare till flera böcker om EMU, senast Myter och fakta om EMU som utkom inför folkomröstningen 2003.

I eurokrisens kölvatten: Full fart framåt – mot undergången

Innehållsförteckning:

- 3. Jan-Erik Gustafsson: Förord
- 5. Stefan de Vylder: Tufft läge för flera länder i EMU
- 8. Martin Lindblom: Kön till EMU-akuten kan bli mycket lång
- 10. Nils Lundgren och Birgitta Swedenborg: Krisen ger EMU-kritikerna rätt
- 13. Tony Johansson: EMU förvärrar den ekonomiska krisen
- 23. Eva-Britt Svensson: Fackliga rättigheter ska kokas till mos
- 26. Gösta Torstensson: EU:s politik är en omöjlig ekvation
- 29. Henning Süßner: EU-krav skärper Baltikums kris
- 32. Gösta Torstensson: Full fart framåt – mot undergången

Folkrörelsen Nej till EU
Pölgatan 5
414 60 Göteborg
Tel. 031-701 01 77
Fax. 031-13 16 03
e-post: kansli@nejtill.eu
www.nejtill.eu